EUROOPA KOHTU MÄÄRUS (viies koda)

13. juuni 2006 *

Kohtuasjas C-336/05,

mille ese on EÜ artikli 234 alusel Tribunal départemental des pensions militaires du Morbihani (Prantsusmaa) 7. septembri 2005. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 15. septembril 2005, menetluses

Ameur Echouikh

versus

Secrétaire d'État aux Anciens Combattants,

EUROOPA KOHUS (viies koda),

koosseisus: koja esimees J. Makarczyk, kohtunikud R. Schintgen (ettekandja) ja L. Bay Larsen,

* Kohtumenetluse keel: prantsuse.

kohtujurist: M. Poiares Maduro,
kohtusekretär: R. Grass,

soovides asja lahendada põhistatud määrusega vastavalt kodukorra artikli 104 lõike 3 esimesele lõigule,

olles ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on andnud järgmise

määruse

1 Eelotsusetaotlus puudutab 27. aprillil 1976 Rabatis sõlmitud ja ühenduse nimel nõukogu 26. septembri 1978. aasta määrusega (EMÜ) nr 2211/78 heaks kiidetud Euroopa Majandusühenduse ja Maroko Kuningriigi vahelise koostöölepingu (EÜT L 264, lk 1; ELT eriväljaanne 11/13, lk 155; edaspidi „koostööleping") artiklite 40–42, 26. veebruaril 1996 Brüsselis sõlmitud ja Euroopa ühenduste nimel nõukogu ja komisjoni 24. jaanuari 2000. aasta otsusega 2000/204/EÜ, ESTÜ heaks kiidetud Euroopa-Vahemere piirkonna assotsiatsioonilepingu ühelt poolt Euroopa ühenduste ja nende liikmesriikide ning teiselt poolt Maroko Kuningriigi vahel (EÜT L 70, lk 1; ELT eriväljaanne 11/33, lk 175; edaspidi „assotsiatsioonileping") artiklite 64 ja 65, samuti EÜ artikli 12 ja 4. novembril 1950 Roomas sõlmitud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK") artikli 14 tõlgendamist.

2 Nimetatud taotlus esitati A. Echouikh'i ja Secrétaire d'État aux Anciens Combattants'i vahelises kohtuvaidluses, mis puudutab viimase keeldumist maksta A. Echouikh'ile sõjaväe invaliidsuspensioni.

Õiguslik raamistik

Ühenduse õigusnormid

3 Koostöölepingu artiklid 40–42 kuuluvad lepingu III jaotisse, mis käsitleb koostööd tööjõu valdkonnas.

4 Koostöölepingu artikli 40 esimene lõik sätestab:

„Iga liikmesriik kohaldab oma territooriumil töötavate Maroko kodanike suhtes selliseid töö- ja palgatingimusi, mille puhul Maroko kodanikke ei diskrimineerita nende kodakondsuse alusel, võrreldes liikmesriigi kodanikega."

5 Sama lepingu artikli 41 lõige 1 sätestab:

„Liikmesriigid kohaldavad oma territooriumil töötavate Maroko kodanike ja nendega koos elavate perekonnaliikmete suhtes selliseid sotsiaalkindlustuse

tingimusi, mille puhul Maroko kodanikke ei diskrimineerita nende kodakondsuse alusel, võrreldes liikmesriigi kodanikega, kui järgmistest lõigetest ei tulene teisiti."

6 Koostöölepingu artikli 42 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Enne käesoleva lepingu jõustumisele järgneva esimese aasta möödumist võtab koostöönõukogu vastu sätted artiklis 41 ettenähtud põhimõtete rakendamiseks."

7 Assotsiatsioonilepingu artiklid 64 ja 65 asuvad selle VI, eelkõige sotsiaalkoostööd käsitleva jaotise I peatükis, mille pealkiri on „Töötajad".

8 Assotsiatsioonilepingu artikli 64 lõige 1 näeb ette:

„Iga liikmesriik kohaldab oma territooriumil töötavate Maroko kodanike suhtes selliseid töö-, palga- ja koondamise tingimusi, mille puhul Maroko kodanikke ei diskrimineerita nende kodakondsuse alusel, võrreldes liikmesriigi kodanikega."

9 Sama lepingu artikli 65 lõige 1 sätestab:

„Liikmesriigid kohaldavad oma territooriumil töötavate Maroko kodanike ja nendega koos elavate perekonnaliikmete suhtes selliseid sotsiaalkindlustuse

tingimusi, mille puhul Maroko kodanikke ei diskrimineerita nende kodakondsuse alusel, võrreldes liikmesriigi kodanikega, kui järgmistest lõigetest ei tulene teisiti.

Sotsiaalkindlustuse mõiste hõlmab sotsiaalkindlustuse liike, mis puudutavad hüvitisi haiguse ning raseduse ja sünnituse korral, invaliidsushüvitisi, vanadushüvitisi, toitjakaotushüvitisi, hüvitisi tööõnnetuse ja kutsehaiguse korral, matusetoetusi, töötushüvitisi ja perehüvitisi.

[...]"

10 Assotsiatsioonilepingu artikli 67 lõige 1 sätestab:

„Enne käesoleva lepingu jõustumisele järgneva esimese aasta möödumist võtab koostöönõukogu vastu sätted artiklis 65 ettenähtud põhimõtete rakendamiseks."

11 Vastavalt artikli 96 lõikele 1 jõustus nimetatud assotsiatsioonileping 1. märtsil 2000.

12 Nimetatud artikli 96 lõige 2 sätestab, et selle jõustumisel asendatakse koostööleping assotsiatsioonilepinguga.

EIÕK

13 EIÕK artikkel 14 on sõnastatud järgmiselt:

„Käesolevas konventsioonis sätestatud õiguste ja vabaduste kasutamine tagatakse ilma mingi diskrimineerimiseta selliste tunnuste alusel nagu sugu, rass, nahavärvus, keel, usutunnistus, poliitilised või muud veendumused, rahvuslik või sotsiaalne päritolu, rahvusvähemusse kuuluvus, varanduslik, sünni- või muu seisund."

14 Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni lisaprotokolli (edaspidi „lisaprotokoll") artikkel 1 sätestab:

„Igal füüsilisel või juriidilisel isikul on õigus oma omandit segamatult kasutada. [...]"

Siseriiklikud õigusnormid

15 Sõjaväe invaliidsuspensionide ja sõjaohvrite pensionide seadustiku (edaspidi „seadustik") artikkel L. 252-2, mis asub selle VII jaotises ja mille pealkiri on „Käesoleva seadustiku sätete kohaldamine teatud välismaalastele [...]", sätestab:

„Käesoleva seadustiku sätteid võib kohaldada välisriigi kodakondsusest isikute ja kodakondsuseta isikute suhtes, keda ei loeta nende sätete täieõiguslikeks

adressaatideks, kui nad on enne väidetavalt pensioni saamise õiguse aluseks oleva kahjustava sündmuse toimumist teeninud Prantsuse kaitseväe kohustuslikus või vabatahtlikus teenistuses:

1) juhul, kui nad on käesoleva seadustiku esimese osa teise köite kolmandas jaotises sätestatud asjaolude ohvrid Prantsusmaal või nende Prantsusmaalt välja toimetamise käigus;

2) juhul, kui neile on tekkinud tervisekahjustused seoses nende sundvärbamisega teljeriikide kaitseväkke.

Nende prantslastest õigusjärglastel on õigus samadele toetustele.

Need isikud kaotavad kõnealused õigused, kui nende elukoht ei ole enam Prantsusmaa territooriumil või seadustiku artiklis L. 137 nimetatud ülemereterritooriumidel või kui nad omandavad omal soovil nende päritoluriigi kodakondsusest erineva kodakondsuse või Prantsuse kodakondsuse."

16 Seadustiku artikkel L. 21 sätestab:

„Pensionitaotlused on vastuvõetavad tähtajaliste piiranguteta."

17 26. detsembri 1959. aasta seaduse nr 59-1454, mis käsitleb 1960. aasta eelarve seadust (JORF, 27.12.1959, lk 12363, edaspidi „26. detsembri 1959. aasta seadus"), artikkel 71 on sõnastatud järgmiselt:

„I. Riigieelarvest või avalik-õiguslike asutuste eelarvest makstavad eluaegsed pensionid, hüvitised või toetused, mis on mõeldud Prantsuse Ühendusse või Euroopa Ühendusse kuulunud või Prantsusmaa protektoraadi või hoolduse alla kuuluvate maade või territooriumide kodanikele, asendatakse alates 1. jaanuarist 1961 nende isikulise maksmise tavalise kestuse ulatuses frankides makstavate iga-aastaste toetustega, mis arvutatakse nende muutmise ajal kehtivate nimetatud pensionide ja toetuste tariifide järgi.

II. Dekreetidega võib igal konkreetsel juhul määrata tingimused ja tähtajad, mille järgimisel saavad lõikes 1 sätestatud toetuse saajad taotleda selle toetuse asendamist ühekordse kogusummana makstava kindlasummalise toetusega, mis on võrdne viiekordse aastase hüvitisega.

[...]"

18 Conseil d'État (Prantsusmaa) sedastas ühes 30. novembri 2001. aasta kohtuotsuses järgmist:

„Tsiviil- ja sõjaväepensionide seadustiku [...] artikli L. 1 kohaselt on pensionid isiklikud ja eluaegsed rahalised toetused, mille saamise aluseks on selles artiklis loetletud riigiteenistujate läbitud teenistus kuni nende töötamise seadusjärgse lõppemiseni; seetõttu ei ole kohus [Cour administrative d'appel de Paris] rikkunud õigusnormi, kui ta otsustas, et sellised pensionid kujutavad endast nõudeid, mida tuleb vaadelda omandina lisaprotokolli [...] artikli 1 [...] tähenduses;

Analoogses olukorras olevate isikute eristamine on diskrimineeriv [EIÕK] artiklis 14 [...] sätestatu tähenduses, kui see ei tulene objektiivsetest ja mõistlikest põhjustest [...].

26. detsembri 1959. aasta seaduse artikli 71 [...] tekstist tuleneb, et artiklis 71 nimetatud maade kodanikud saavad edaspidi pensioni asemel vastavalt neile sätetele tsiviil- ja sõjaväepensionide seadustikus sätestatud tingimustel toetust, mille väärtus ei ole ümberarvestatav; olenemata nende sätete ettevalmistavatest materjalidest nähtuvast seadusandja esialgsest tahtest ei ole kohus seetõttu rikkunud õigusnormi, leides, et see artikkel põhjustab pensionäride erinevat kohtlemist ainuüksi nende kodakondsuse tõttu.

Pensionid on riigiteenistujate jaoks edasilükatud töötasu, mille eesmärk on tagada neile materiaalsed elamistingimused, mis oleksid vastavuses nende sooritatud teenistuse väärikusega; arvestades pensionide eesmärki, ei õigusta endiste Prantsuse riigiteenistujate erinev olukord, mis sõltub asjaolust, kas nad on Prantsuse kodanikud või iseseisvunud riigi kodanikud, erinevat kohtlemist; kuigi 26. detsembri 1959. aasta seaduse artikli 71 [...] sätete ettevalmistavatest materjalidest nähtub, et sätete eesmärk oli muu hulgas luua tagajärgi, mis lähtuvad selles artiklis nimetatud maade iseseisvumisest ja sellele järgnevast erinevast majanduslikust arengust võrreldes Prantsuse majandusega, mille tõttu ei ole nende pensionide ümberarvestamine lähtuvalt Prantsuse riigiteenistujate töötasu arengust enam põhjendatud, siis ei saa nende sätetega loodud üksnes kodakondsusest tulenevat nende pensionisaajate erinevat kohtlemist pidada selle eesmärgiga kooskõlas oleval kriteeriumil põhinevaks; kuna need sätted ei ole seetõttu kooskõlas [EIÕK] artikli 14 sätetega [...], siis ei ole kohus rikkunud õigusnormi, otsustades, et nendega ei saa põhjendada X-i esitatud taotluse rahuldamata järgmist kaitseministri poolt [...]"

19 Siseriiklikke õigusnorme muudeti 2002. aasta detsembris, kuid A. Echouikh'i taolises olukorras olevat välismaalast need muudatused ei puuduta.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

20 Põhikohtuasja toimikust selgub, et A. Echouikh, kes on 1930. aastal sündinud Maroko kodanik ja elab Prantsusmaal, teenis Prantsuse kaitseväes 19. augustist 1949 — 16. augustini 1964.

21 28. jaanuaril 2002 esitas ta seadustiku artiklile L. 252-2 tuginedes taotluse sõjaväe invaliidsuspensioni saamiseks 26. veebruaril 1953 Saigonis, kus ta viibis Prantsuse kaitseväe teenistuskohuseid täites, diagnoositud haiguse tüsistuste alusel.

22 Kuigi selle taotluse kohta tehti esialgne otsus ettepanekuga maksta pensioni, mis arvutatakse tegevteenistuses saadud haigusest tuleneva 10% invaliidsuse alusel, jättis kaitseminister taotluse 24. mai 2004. aasta otsusega rahuldamata põhjendusega, et see kuulub 26. detsembri 1959. aasta seaduse artikli 71 kohaldamisalasse, millega Prantsuse Vabariik lõpetas alates 1. jaanuarist 1961 nimetatud seadustiku alusel selles nimetatud selliste kolmandate riikide kodanikele, mille hulka kuulub ka Maroko Kuningriik, tekkiva mis tahes uue õiguse tunnustamise.

23 A. Echouikh esitas selle otsuse peale 6. juulil 2004 Tribunal départemental des pensions militaires du Morbihanile hagi.

24 Oma hagi toetuseks väidab A. Echouikh, et on tuvastatud, et ta elab Prantsusmaa territooriumil ning et tema pensionitaotluse aluseks olev kahjustav sündmus toimus Prantsuse kaitseväes teenimise tõttu. Kuna ta on täitnud kõik siseriiklikes õigusnormides taotletud pensioni saamiseks sätestatud tingimused, välja arvatud prantsuse kodakondsust puudutav tingimus, siis rikub see otsus kodakondsuse alusel diskrimineerimise keelu põhimõtet, mis on täpsemalt sätestatud assotsiatsioonilepingus ja EIÕK-s, kuna talle pensioni maksmisest keeldumine põhineb üksnes asjaolul, et taotleja on Maroko kodanik.

25 Tunnistades, et A. Echouikh'ile pensioni maksmiseks ei oleks ühtegi takistust, kui ta oleks Prantsuse kodanik, väitis eelotsusetaotluse esitanud kohtu commissaire du gouvernement (halduskohtu liige, kes annab kohtuasjas sõltumatu arvamuse) vastupidi, et A. Echouikh ei saa assotsiatsioonilepingule tugineda, kuna ta ei kuulu enam Prantsuse kaitseväe koosseisu, sest selle lepingu artikkel 64 hõlmab vaid Maroko kodanikest töötajaid, kes „töötavad" vastuvõtva liikmesriigi territooriumil ning see mõiste tähendab, et asjaomane isik peab töötama palgalisel ametikohal. Lisaks kuulub sama lepingu artikkel 65 sotsiaalkindlustuse valdkonnas küll kohaldamisele, kuid käesolev kohtuasi puudutab üksnes siseriiklike õigusnormide kohaldamist, mis reguleerivad sõjaväe invaliidsuspensione ja varem Prantsuse valitsemise alla kuulunud riikide kodanike õigusi.

26 Neil asjaoludel otsustas Tribunal départemental des pensions militaires du Morbihan menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas [assotsiatsioonilepingu] artiklitel 64 ja 65 on vahetu õigusmõju?

2. Kas juhul, kui nimetatud [...] leping mis tahes põhjusel ei kuulu käesoleval juhul kohaldamisele, tuleks selle koostöölepingu artikleid 40–42, mis eespool nimetatud lepinguga asendati, pidada vahetut õigusmõju omavaks?

3. Kas Maroko kodanik, kes on teeninud liikmesriigi kaitseväes, sh väljaspool selle liikmesriigi territooriumi, kuulub [assotsiatsioonilepingu] artiklites 64 ja 65 ning [...] koostöölepingu artiklites 40–42 sätestatud „töötajate" kategooriasse?

4. Kas Maroko kodanik, kes kuulub nimetatud sätetes ettenähtud „töötajate" kategooriasse, võib Maroko Kuningriigiga 1976. ja 1996. aastal sõlmitud lepingute eespool nimetatud sätete vahetust õigusmõjust olenemata, lähtudes ühenduse õiguskorrast, tugineda EÜ [...] artiklis 12 ja [EIÕK] artiklis 14 sätestatud mittediskrimineerimise üldpõhimõttele kodakondsuse alusel?

5. Kas sõjaväe invaliidsuspension, mida taotleb liikmesriigi kaitseväes teeninud Maroko kodanik ja mida makstakse kaitseväeteenistuse ajal toimunud õnnetuse või põetud haiguse alusel, kuulub nimetatud [assotsiatsioonilepingu] artiklis 64 sätestatud töötasude hulka või sama lepingu artiklis 65 sätestatud sotsiaaltoetuste hulka?

6. Kas [assotsiatsioonilepingu] artiklid 64 ja 65 ning enne selle lepingu jõustumist kehtinud [...] koostöölepingu artiklid 40–42 või nende asemel EÜ artikkel 12

[...] ja [EIÕK] artikkel 14 keelavad liikmesriigil kehtestada oma õiguses kitsendavaid norme Maroko kodaniku kodakondsuse suhtes selleks, et:

— keelduda talle maksmast sõjaväe invaliidsuspensioni, mida liikmesriik maksab kitsendusteta oma kodanikele, kelle alaline elukoht on sarnaselt käesolevale juhule liikmesriigi territooriumil ja kes on teeninud liikmesriigi kaitseväes samadel tingimustel kui tema?

— kohaldada tema suhtes teistsuguseid tingimusi kui liikmesriigi kodanikele sellise sõjaväepensioni maksmise, arvutamise ja kestuse suhtes, mida makstakse liikmesriigi kaitseväeteenistuse ajal toimunud õnnetuse või põetud haiguse alusel?

7. Kas asjaolud, et asjaomane isik pensioni taotluse esitamise ajal ei tööta ning et taotluse aluseks olev õnnetus toimus või haigus ilmnes varasema aktiivse teenistuse ajal, käesoleval juhul 19. augustist 1949 kuni 16. augustini 1964, väljaspool liikmesriigi territooriumi, mille kaitseväes ta teenis, käesoleval juhul Saigonis, mõjutavad eespool esitatud küsimustele antavate vastuste sisu?"

Eelotsusetaotluse vastuvõetavus

27 Euroopa Kohtule esitatud kirjalikes märkustes leiab Prantsuse valitsus, et Euroopa Kohtul ei tule esitatud küsimustele vastata.

28 Pärast 10. augusti 2005. aasta otsust, milles Conseil d'État otsustas, et 26. detsembri 1959. aasta seaduse artikli 71 sätted ei takista seda, et isegi pärast 1. jaanuari 1961 esitatud pensionitaotlus vaadatakse läbi seoses õigustega, mis on taotlejal avalduse esitamise ajal pensioneid reguleerivatest õigusnormidest tulenevalt, otsustasid pädevad siseriiklikud ametiasutused 12. detsembril 2005 rahuldada A. Echouikh'i taotluse. Sellega rahuldati tema nõuded täielikult ning vajadus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli olevas kohtuasjas otsus teha on sellega ära langenud.

29 Vastates Euroopa Kohtu kantselei kirjale, milles küsiti Tribunal départemental des pensions militaires du Morbihanilt, kas ta soovib neil asjaoludel eelotsusetaotluse menetlemise jätkamist, märkis selle kohtu president, et vastavalt A. Echouikh'i ütlustele 2. veebruari 2006. aasta kohtuistungil tuleb esiteks siiski veel astuda samme selleks, et ta saaks kätte taotletud pensioni ja teiseks ei ole pädevad ametiasutused valmis maksma talle viivitusintresse, mistõttu ta oma hagist ei loobu.

30 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu president lisas, et isegi kui nimetatud pension ühe Tuneesia kodaniku suhtes tehtud siseriikliku kohtu otsuse tõttu neil asjaoludel antakse ja mille puhul asjaomaseid õigusnorme formaalselt kehtetuks ei tunnistata, on esitatud küsimused jätkuvalt aktuaalsed, muu hulgas selleks, et tunnistataks ühenduse õiguse nõuetega vastuolus olevaks Prantsuse ametiasutuste viivitus 28. jaanuaril 2002 A. Echouikh'i esitatud taotluse rahuldamisel üksnes põhjendusega, et viimane on Maroko kodanik, kusjuures seda viivitust ei ole siiani hüvitatud.

31 Seega otsustas Tribunal départemental des pensions militaires du Morbihan 2. veebruaril 2006 oma eelotsusetaotlust mitte tagasi võtta.

32 Selles osas tuleb märkida, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on vaid liikmesriigi kohtud, kellele hagi esitatakse ja kes peavad kohtuasjas otsuse tegema, pädevad iga kohtuasja konkreetseid asjaolusid arvestades otsustama, kas otsuse tegemiseks on vaja eelotsust küsida ja kas nende poolt Euroopa Kohtule esitatud eelotsuse küsimustel on asja otsustamisel tähtsust (vt eelkõige 13. märtsi 2001. aasta otsus kohtuasjas C-379/98: PreussenElektra, EKL 2001, lk I-2099, punkt 38, ja 12. juuni 2003. aasta otsus kohtuasjas C-112/00: Schmidberger, EKL 2003, lk I-5659, punkt 31).

33 Kuna toimikus ei ole ühtegi viidet, millest nähtuks ilmselgelt, et siseriikliku kohtu poolt esitatud taotlusel tõlgendada ühenduse õigust ei ole mingit seost tegelikkusega või põhikohtuasja esemega või et eelotsusetaotluses tõstatatud probleem on hüpoteetiline, siis tuleb Euroopa Kohtul sellest tulenevalt nimetatud kohtu esitatud küsimustele vastata.

Eelotsuse küsimused

34 Kodukorra artikli 104 lõike 3 esimese lõigu kohaselt võib Euroopa Kohus juhul, kui vastuse esitatud eelotsuse küsimusele võib selgelt tuletada olemasolevast kohtupraktikast, igal ajal pärast kohtujuristi ärakuulamist asja lahendada põhistatud määrusega, milles viidatakse vastavalt Euroopa Kohtu varasemale otsusele või asjakohasele kohtupraktikale. Euroopa Kohus leiab, et käesolevas põhikohtuasjas on see nii.

35 Oma seitsme küsimusega, mida tuleb vaadelda koos, küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt, kas koostöölepingu artikleid 40–42, assotsiatsioonilepingu artikleid 64 ja 65 ning EÜ artiklit 12 ja EIÕK artiklit 14 tuleb tõlgendada selliselt, et

nendega on vastuolus see, kui vastuvõttev liikmesriik keeldub andmast sõjaväe invaliidsuspensioni Maroko kodanikule, kes on teeninud selle liikmesriigi kaitseväes ning kes elab selles riigis, üksnes põhjusel, et sel isikul on Maroko kodakondsus.

36 Kõigepealt tuleb märkida, et võttes arvesse ühelt poolt assotsiatsioonilepingu artiklit 96, mille kohaselt asendatakse koostööleping viimasega alates selle jõustumisest, s.o 1. märtsist 2000, ning teiselt poolt asjaolu, et A. Echouikh esitas oma pensionitaotluse 28. jaanuaril 2002, on võimalik põhikohtuasja asjaolude kuulumine üksnes assotsiatsioonilepingu ajalisse kohaldamisalasse.

37 Võttes lisaks arvesse käesoleval juhul taotletud toetuse olemust, tuleb alustada nimetatud lepingu artikli 65 lõike 1 esimese lõigu kohaldamise tingimuste uurimisest.

38 Eelotsusetaotluse esitanud kohtule kasuliku vastuse andmiseks tuleb kõigepealt uurida küsimust, kas üksikisik võib siseriiklikus kohtus tugineda assotsiatsioonilepingu nimetatud sättele, ning teiseks selles sättes nimetatud mittediskrimineerimise põhimõtte ulatust.

Assotsiatsioonilepingu artikli 65 lõike 1 esimese lõigu vahetu õigusmõju

39 Selles osas tuleb meenutada, et väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et koostöölepingu artikli 41 lõikel 1 on vahetu õigusmõju, nii et isikutel, kelle suhtes seda kohaldatakse, on õigus sellele liikmesriikide kohtutes tugineda (vt 31. jaanuari

1991. aasta otsus kohtuasjas C-18/90: Kziber, EKL 1991, lk I-199, punktid 15–23; 20. aprilli 1994. aasta otsus kohtuasjas C-58/93: Yousfi, EKL 1994, lk I-1353, punktid 16–19, ja 3. oktoobri 1996. aasta otsus kohtuasjas C-126/95: Hallouzi-Choho, EKL 1996, lk I-4807, punktid 19 ja 20; 12. veebruari 2003. aasta määrus kohtuasjas C-23/02: Alami, EKL 2003, lk I-1399, punkt 22, ja 27. aprilli 2004. aasta määrus kohtuasjas C-358/02: Haddad, kohtulahendite kogumikus ei avaldata, punkt 26; vt ka analoogia alusel 5. aprilli 1995. aasta otsus kohtuasjas C-103/94: Krid, EKL 1995, lk I-719, punktid 21–24, ja 15. jaanuari 1998. aasta otsus kohtuasjas C-113/97: Babahenini, EKL 1998, lk I-183, punktid 17 ja 18, mis tehti seoses Alžiiris 26. aprillil 1976 allakirjutatud Euroopa Majandusühenduse ja Alžeeria Demokraatliku Rahvavabariigi vahelise koostöölepingu, mis on ühenduse nimel heaks kiidetud nõukogu 26. septembri 1978. aasta määrusega (EMÜ) nr 2210/78 (EÜT L 263, lk 1, ELT eriväljaanne 11/13, lk 155; edaspidi „EMÜ-Alžeeria leping"), artikli 39 lõikega 1, mis on nimetatud artikli 41 lõikega 1 samasisuline säte).

40 Nagu ka Euroopa Ühenduste Komisjon õigesti märkis, on see kohtupraktika täielikult ülekantav assotsiatsioonilepingu artikli 65 lõike 1 esimesele lõigule, mis on sõnastatud koostöölepingu artikli 41 lõikega 1 identselt, kusjuures assotsiatsioonilepingul on eesmärgid, mida võib vaadelda koostöölepingu aluseks olevate eesmärkide otsese pikendamisena.

41 Tuleb lisada, et vastavalt käesoleva määruse punktis 39 viidatud väljakujunenud kohtupraktikale on koostöölepingu artikli 41 lõikel 1 ja EMÜ-Alžeeria lepingu artikli 39 lõikel 1, mis sätestavad sotsiaalkindlustuse valdkonnas Maroko ja Alžeeria kodanike igasuguse kodakondsusel põhineva diskrimineerimise keelu võrreldes vastuvõtva liikmesriigi kodanikega, vahetu õigusmõju vaatamata sellele, et neis lepingutes ettenähtud koostöönõukogu ei ole vastu võtnud koostöölepingu artikli 42 lõike 1 ja EMÜ-Alžeeria lepingu artikli 40 lõike 1 rakendusmeetmeid, mis käsitlevad vastavalt nimetatud lepingute artiklites 41 ja 39 nimetatud põhimõtete rakendamist (4. mai 1999. aasta otsus kohtuasjas C-262/96: Sürül, EKL 1999, lk I-2685, punkt 66).

42 Põhjenduste identsuse tõttu kehtivad samad kaalutlused ka assotsiatsioonilepingu artikli 65 lõike 1 esimese lõigu kohta, mistõttu ei ole nimetatud lepinguga asutatud assotsiatsiooninõukogu selle lepingu artikli 67 lõike 1 kohase otsuse puudumine asjakohane.

Assotsiatsioonilepingu artikli 65 lõike 1 esimese lõigu ulatus

43 Assotsiatsioonilepingu artikli 65 lõike 1 esimeses lõigus nimetatud mittediskrimineerimise põhimõtte ulatuse kindlakstegemiseks tuleb esiteks välja selgitada, kas A. Echouikh'i olukorras olev isik on selle sättega hõlmatud „töötaja", ning teiseks see, kas selline invaliidsuspension, nagu on kõne all põhikohtuasjas, kuulub sama sätte tähenduses „sotsiaalkindlustuse" valdkonda.

44 Mis puudutab kõigepealt nimetatud sätte isikulist kohaldamisala, siis on Euroopa Kohus juba otsustanud, et koostöölepingu artikli 41 lõikes 1 esinev mõiste „töötaja" hõlmab korraga nii aktiivseid töötajaid kui neid, kes on vanaduspensioni eani jõudes või muude sotsiaalkindlustuse liikide alusel toetuse saamise riskide ohvriks langenuna tööturult lahkunud (vt eelkõige eespool viidatud kohtuotsus Kziber, punkt 27, ja eespool viidatud määrus Alami, punkt 27).

45 Kuna koostöölepingu artikli 41 lõige 1 ja assotsiatsioonilepingu artikli 65 lõike 1 esimene lõik on sama sõnastusega, on see kohtupraktika analoogia alusel ülekantav ka viimati nimetatud sättele.

46 Asjaolu, et A. Echouikh oli invaliidsuspensioni taotluse esitamise päevaks töötamise lõpetanud, ei jäta teda seega nimetatud sätte isikulisest kohaldamisalast välja.

47 Mis puudutab asjaolu, et asjaomane isik teenis vastuvõtva liikmesriigi kaitseväes, siis on Euroopa Kohus juba otsustanud, et isikut, kes sooritab kohustuslikku või vabatahtlikku kaitseväeteenistust, tuleb käsitleda „töötajana", võttes arvesse alluvussuhet, mis iseloomustab teenuste osutamist tema kaitseväeteenistuse käigus, mille eest ta saab tasu (vt selle kohta analoogia alusel 13. novembri 1997. aasta otsus kohtuasjas C-248/96: Grahame ja Hollanders, EKL 1997, lk I-6407, punktid 27–33).

48 Kuna on selge, et A. Echouikh on Maroko kodanik, kes töötas Prantsusmaal — liikmesriigis, milles ta elab —, siis tuleb teda neil asjaoludel käsitleda „töötajana" assotsiatsioonilepingu artikli 65 lõike 1 esimese lõigu tähenduses.

49 Teiseks, mis puudutab assotsiatsioonilepingu artikli 65 lõike 1 esimeses lõigus nimetatud mittediskrimineerimise põhimõtte materiaalset kohaldamisala, siis tuleb märkida, et selle lõike teine lõik nimetab sõnaselgelt invaliidsustoetusi sotsiaalkindlustuse liikide hulgas, mida nimetatud artikkel hõlmab.

50 Lisaks on Euroopa Kohus korduvalt leidnud (eespool viidatud kohtuotsused Kziber, punkt 25; Yousfi, punkt 24, ja Hallouzi-Choho, punkt 25; eespool viidatud määrused Alami, punkt 23, ja Haddad, punkt 27, samuti analoogia alusel eespool viidatud kohtuotsused Krid, punkt 32, ja Babahenini, punkt 26), et koostöölepingu artikli 41 lõikes 1 sisalduvat mõistet „sotsiaalkindlustus" tuleb mõista nii nagu sellega samast mõistet nõukogu 14. juuni 1971. aasta määruses (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkind-

lustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate ja nende pereliikmete suhtes, muudetud ja kaasajastatud nõukogu 2. detsembri 1996. aasta määrusega (EÜ) nr 118/97 (EÜT 1997, L 28, lk 1; ELT eriväljaanne 05/03, lk 3; edaspidi „määrus nr 1408/71").

51 Samadel põhjustel, mis on toodud käesoleva määruse punktides 40 ja 45, on see kohtupraktika analoogia alusel ülekantav assotsiatsioonilepingu artikli 65 lõike 1 esimesele lõigule.

52 Määruse nr 1408/71 artikli 4 lõikes 1 on loetletud selle kohaldamisalasse kuuluvad sotsiaalkindlustuse liigid, mille hulgas on lõike 1 alapunktis b sõnaselgelt nimetatud „invaliidsushüvitised".

53 Seetõttu kuuluvad põhikohtuasjas kõne all olevat liiki toetused assotsiatsioonilepingu artikli 65 lõike 1 esimese lõigu materiaalsesse kohaldamisalasse.

54 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt osundatud asjaolud, mille kohaselt tekkis A. Echouikh'i invaliidsuspensioni taotluse aluseks olev haigus juba ammu lõppenud kaitseväeteenistuse ajal — s.o ajavahemikul 1949–1964 —, mis sooritati väljaspool vastuvõtva liikmesriigi territoriaalseid piire, seda järeldust ei mõjuta. Esiteks on selge, et see toetuse arvutamisel arvessevõetav kaitseväeteenistus, mille kestel ta nimetatud taotluse aluseks olevat haigust põdes, sooritati selle riigi teenistuses, mis

oli asjaomase isiku tööandja, mistõttu oli käesoleval juhul selle isiku ja asjaomase riigi vahel tihe side (vt selle kohta 30. märtsi 1993. aasta otsus kohtuasjas C-282/91: De Wit, EKL 1993, lk I-1221, punkt 21). Teiseks, nimetatud teenistuse ajal põetud haigus kujutab endast enne assotsiatsioonilepingu jõustumist tekkinud olukorda, kuid selle tulevasi tagajärgi, nagu võimalust saada selle haiguse tüsistuste tõttu sõjaväe invaliidsuspensioni, reguleerib nimetatud leping ja eelkõige selle artikli 65 lõige 1 alates lepingu jõustumisest ning viimase kohaldamist kõnealusele taotlusele ei saa käsitleda enne selle jõustumist tekkinud olukorra mõjutamisena (vt selle kohta analoogia alusel 29. jaanuari 2002. aasta otsus kohtuasjas C-162/00: Pokrzeptowicz-Meyer, EKL 2002, lk I-1049, punktid 49–52).

55 Samuti tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et koostöölepingu artikli 41 lõikes 1 sisalduv põhimõte marokolastest võõrtööjõu ja nendega koos elavate perekonnaliikmete igasuguse kodakondsusel põhineva diskrimineerimise keelu kohta sotsiaalkindlustuse valdkonnas võrreldes nende liikmesriikide kodanikega, kus nad elavad või töötavad, tähendab seda, et selles artiklis nimetatud isikuid tuleb kohelda selliselt, nagu oleksid nad asjaomaste liikmesriikide kodanikud (vt eelkõige eespool viidatud kohtuotsus Hallouzi-Choho, punkt 35, ja eespool viidatud määrus Alami, punkt 30).

56 Seega tähendab see põhimõte, et koostöölepingu nimetatud sätte kohaldamisalasse kuuluvad isikud võivad sotsiaaltoetusi taotleda samadel tingimustel kui vastuvõtva liikmesriigi kodanikud, ilma et selle siseriiklike õigusnormidega võiks kehtestada neile täiendavaid või rangemaid tingimusi võrreldes selle riigi kodanikega (vt eelkõige eespool viidatud kohtuotsus Hallouzi-Choho, punkt 36, eespool viidatud määrus Alami, punkt 31, samuti analoogia alusel eespool viidatud kohtuotsused Babahenini, punkt 29, ja Sürül, punkt 97).

57 Samuti tuleb nimetatud mittediskrimineerimise põhimõttega vastuolus olevaks pidada mitte üksnes koostöölepingu artikli 41 lõikes 1 nimetatud isikute suhtes kehtestatud asjaomase liikmesriigi kodakondsuse nõuet, vaid ka mis tahes muid tingimusi, mis ei ole oma kodanike puhul nõutavad (vt eespool viidatud kohtuotsus Hallouzi-Choho, punkt 37, eespool viidatud määrus Alami, punkt 32, samuti analoogia alusel eespool viidatud kohtuotsus Babahenini, punkt 30).

58 Käesoleva määruse punktides 40, 45 ja 51 toodud põhjustel on samad kaalutlused analoogia alusel ülekantavad ka assotsiatsioonilepingu artikli 65 lõike 1 esimesele lõigule.

59 Käesoleval juhul on kindel, et põhikohtuasjas vaidluse all olevad siseriiklikud õigusnormid takistavad sõjaväe invaliidsuspensioni andmist Maroko kodanikule üksnes taotleja kodakondsuse tõttu.

60 Seetõttu näivad sellised õigusnormid olevat vastuolus assotsiatsioonilepingu artikli 65 lõike 1 esimeses lõigus nimetatud mittediskrimineerimise põhimõttega. Õigupoolest tuleneb sellest põhimõttest, et Maroko kodanikule, kes on teeninud selle liikmesriigi kaitseväes, mille territooriumil ta elab, ja kes täidab põhikohtuasjas kõne all oleva toetuse saamiseks kõik vajalikud tingimused, välja arvatud kodakondsus, ei või selle toetuse andmisest keelduda üksnes tema kodakondsuse tõttu (vt analoogia alusel eelkõige eespool viidatud kohtuotsused Krid, punkt 40, ja Babahenini, punkt 31).

61 Eeltoodust lähtudes puudub vajadus vastata eelotsuse küsimuste ülejäänud aspektide kohta.

62 Kuna selline Maroko kodanik nagu A. Echouikh võib liikmesriigi kohtus tugineda assotsiatsioonilepingu artikli 65 lõike 1 esimesele lõigule selleks, et tema suhtes kohaldataks siseriiklikke õigusnorme, mis on selle sättega vastuolus, siis ei ole eelkõige enam vaja tõlgendada sama lepingu artiklit 64.

63 Teiseks, EÜ artikkel 12, mis sätestab üldise mittediskrimineerimise põhimõtte kodakondsuse alusel, kuulub iseseisvalt kohaldamisele üksnes olukordades, mida reguleerib ühenduse õigus ja mille suhtes ei näe viimane ette konkreetseid mittediskrimineerimise norme (vt selle kohta eelkõige eespool viidatud kohtuotsus Sürül, punkt 64; 26. juuni 2003. aasta otsus kohtuasjas C-422/01: Skandia ja Ramstedt, EKL 2003, lk I-6817, punkt 61, ja 16. veebruari 2006. aasta otsus kohtuasjas C-185/04: Öberg, EKL 2006, lk I-1453, punkt 25). Nimetatud üldpõhimõte väljendub sotsiaalkindlustuse valdkonnas konkreetselt muu hulgas assotsiatsioonilepingu artiklis 65.

64 Viimaks, väljakujunenud kohtupraktika kohaselt (vt eelkõige eespool viidatud kohtuotsus Schmidberger, punktid 71-73 ja viidatud kohtupraktika) on põhiõigused lahutamatu osa õiguse üldpõhimõtetest, mille järgimise tagab Euroopa Kohus, ning seda tehes tugineb Euroopa Kohus liikmesriikide ühesugustele riigiõiguslikele tavadele ning inimõiguste kaitset puudutavatele rahvusvahelistele õigusaktidele, mille koostamisel liikmesriigid on osalenud või millega nad on liitunud, kusjuures EIÕK-l on eriline tähendus. Selles kohtupraktikas sedastatud põhimõtted on üle korratud ühtse Euroopa akti preambulis ja hiljem Euroopa Liidu lepingu artikli F lõikes 2. Sellest tulenevalt ei ole selliselt tunnustatud ja tagatud inimõigustega vastuolus olevad meetmed ühenduses lubatud.

65 Siiski piisab, kui selle kohta märkida, et käesolevas määruses assotsiatsioonilepingu artikli 65 lõike 1 esimesele lõigule antud tõlgendus on kooskõlas EIÕK artikli 14 ja lisaprotokolli artikli 1 nõuetega, nii nagu neid on muu hulgas tõlgendanud Euroopa Inimõiguste Kohus 16. septembri 1996. aasta otsuses kohtuasjas Gaygusuz *vs.* Austria (*Recueil des arrêts et décisions* 1996-IV, lk 1129), mistõttu Euroopa Kohus annab eelotsusetaotluse esitanud kohtule kogu vajaliku tõlgenduse, mida viimane vajab kõnealuste siseriiklike õigusnormide kooskõla hindamiseks põhiõigustega, mille täitmist Euroopa Kohus tagab, nii nagu need on sätestatud EIÕK-s.

66 Kõigist eespool toodud kaalutlustest lähtudes tuleb esitatud küsimustele vastata, et assotsiatsioonilepingu artikli 65 lõike 1 esimest lõiku tuleb tõlgendada selliselt, et nendega on vastuolus see, kui vastuvõttev liikmesriik keeldub andmast sõjaväe invaliidsuspensioni Maroko kodanikule, kes on teeninud selle liikmesriigi kaitseväes ning kes elab selles riigis, üksnes põhjusel, et sel isikul on Maroko kodakondsus.

Kohtukulud

67 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (viies koda) otsustab:

26. veebruaril 1996 Brüsselis sõlmitud Euroopa-Vahemere piirkonna assotsiatsioonilepingu ühelt poolt Euroopa ühenduste ja nende liikmesriikide ning teiselt poolt Maroko Kuningriigi vahel, mis on ühenduste nimel heaks kiidetud nõukogu ja komisjoni 24. jaanuari 2000. aasta otsusega 2000/204/EÜ, ESTÜ, artikli 65 lõike 1 esimest lõiku tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus see, kui vastuvõttev liikmesriik keeldub andmast sõjaväe invaliidsuspensioni Maroko kodanikule, kes on teeninud selle liikmesriigi kaitseväes ning kes elab selles riigis, üksnes põhjusel, et sel isikul on Maroko kodakondsus.

Allkirjad